

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.08.2003, sp. zn. 25 Cdo 325/2002, ECLI:CZ:NS:2003:25.CDO.325.2002.1

Číslo: 46/2004

Právní věta: Státní podnik vykonávající právo hospodaření k lesům (s lesním národním majetkem) je aktivně věcně legitimován k uplatnění nároku na náhradu škody z imisí na lesním půdním fondu a na lesních porostech (§ 420a obč. zák.) způsobené státem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.08.2003

Spisová značka: 25 Cdo 325/2002

Číslo rozhodnutí: 46

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody

Předpisy: § 106 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 420a předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal zaplacení částky 298 539 Kč s příslušenstvím na náhradě škody podle ustanovení § 10 zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, kterou žalovaná způsobila v roce 1992 exhalacemi 1227,908 tun oxidu siřičitého na lesních porostech ve správě žalobce na území celé ČR.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 6 rozsudkem ze dne 31. 1. 2001 uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 162 630 Kč s 19% úrokem od 2. 12. 1997 do zaplacení, žalobu ohledně další požadované částky 135 909 Kč a úroku z prodlení převyšujícího 19 % z částky 162 630 Kč od 2. 12. 1997 do zaplacení zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu. Vyšel ze zjištění, že žalobce je podle výpisu z obchodního rejstříku státním podnikem, který byl založen zakládací listinou Ministerstva zemědělství ČR ze dne 11. 12. 1991 a jehož předmětem podnikání je mimo jiné správa lesního půdního fondu a lesních porostů na něm rostoucích (lesů), lesních cest, provozních budov, staveb a jiných pozemků sloužících lesnímu hospodářství, jež jsou ve vlastnictví nebo v užívání ČR, a to dle zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, a navazujících právních předpisů. Žalovaná, která provozuje zdroje emisí, způsobila touto činností v roce 1992 škodu na lesních porostech a lesní půdě ve výši 162 630 Kč, jak to vyplývá ze znaleckého posudku soudem ustanoveného znalce Ing. J. L. V souladu se směrnicí MLVH ČSR vydanou ve Věstníku MLVH ČSR ze dne 1. 7. 1986 provedly organizace lesního hospodářství ke dni 30. 6. 1993 výpočet náhrad škod způsobených exhalacemi v jednotlivých lesních správách za uplynulý kalendářní rok, poté tyto přehledy výpočtů předložily žalobci, který nejdříve ke dni 1. 7. 1994 měl k dispozici ověření

povětrnostních podmínek od Českého hydrometeorologického ústavu, poté požádal o údaje z registru znečišťovatelů ovzduší a na základě těchto podkladů mohl vyzvat znalce k vypracování rozptylové studie, jež byla vyhotovena 11. 11. 1995 a v níž byla poprvé konkretizována výše škody způsobená žalovanou. S poukazem na ustanovení § 5 odst. 1 a 2 a § 6 odst. 1 a 2 zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění zákona č. 92/1991 Sb., a ustanovení § 6 vyhlášky č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, soud prvního stupně vycházel z názoru, že na straně žalobce je dána aktivní věcná legitimace k uplatnění nároku na náhradu škody způsobené exhalacemi na lesních porostech, neboť jako státní podnik je samostatnou právní osobou majetkově nezávislou na státu, která samostatně hospodář se státním majetkem svěřeným jí do hospodaření, a vztahují se na ni práva a povinnosti vlastníka; je tedy subjektem, který je nejen oprávněn, ale i povinen požadovat náhradu škody na subjektech, které ji způsobily, tedy i na státu. Obvodní soud dovedl odpovědnost žalované za škodu způsobenou žalobci její provozní činností ve smyslu § 420a odst. 2 písm. b) obč. zák. a § 10 odst. 1 a 2 zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, které se žalovaná ve smyslu § 420a odst. 3 obč. zák. nezprostila. Za stavu, kdy žalobce nárok na náhradu škody uplatnil u soudu dne 29. 12. 1995, nepovažoval soud za opodstatněnou námitku promlčení tohoto nároku, neboť jednalo-li se o škodu vzniklou za kalendářní rok 1992, počala tříletá objektivní promlčecí doba podle § 106 odst. 2 obč. zák. běžet od 31. 12. 1992 a k promlčení nároku nedošlo ani v subjektivní promlčecí době, protože o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, se žalobce dozvěděl dne 11. 11. 1995, kdy byla vypracována rozptylová studie.

K odvolání žalované M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 27. 6. 2001 rozsudek soudu prvního stupně v napadeném vyhovujícím výroku a ve výroku o nákladech řízení ve vztahu mezi účastníky potvrdil, ve výroku o nákladech státu jej změnil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vycházel ze skutkových zjištění obvodního soudu a ztotožnil se i s jeho závěry právními. Shodně s ním dovedl, že je dána aktivní legitimace žalobce, neboť jako státní podnik je právní osobou, a podle zakládací listiny Ministerstva zemědělství ČR vykonává právo hospodaření k lesům, jež jsou ve vlastnictví státu. V souladu s ustanovením § 6 odst. 2 zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku (který byl zrušen s účinností od 1. 7. 1997 zákonem č. 77/1997 Sb.), má tedy žalobce právo tento majetek, se kterým hospodář, držet, užívat jej a nakládat s ním, a je omezen pouze právními předpisy; toto oprávnění vlastníka stát na státní podnik přenesl a ten jako samostatný subjekt práva je také zcela samostatně vykonává. Pokud jde o předpoklady odpovědnosti žalované za škodu, odkázal městský soud na správné závěry soudu prvního stupně a ztotožnil se i s jeho závěry týkajícími se vznesené námitky promlčení.

Proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu a proti výroku o nákladech řízení podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a podává je z důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje v otázce určení počátku běhu objektivní promlčecí doby a dále v otázce, zda správce věci může požadovat náhradu škody vůči vlastníkovu této věci, tj. zda uplatnění nároku na náhradu škody nebrání totožnost škůdce a poškozeného. Dovolatelka poukazuje na to, že v daném případě je žalován stát, který je vlastníkem lesních porostů poškozených, mj. imisemi produkovanými samotnou žalovanou, a že žalobce je subjektem, který byl ze zákona pověřen toliko správou lesů ve vlastnictví státu. Má za to, že odpovědnost za škodu nedopadá na případy, kdy by mělo jít o škodu, kterou si poškozený, v daném případě stát, způsobil sám, tedy na případy, kdy existuje totožnost v subjektu škůdce a poškozeného; tato úvaha se přitom uplatní i při aplikaci ustanovení § 420a obč. zák., v jehož odst. 1 se uvádí, že „každý odpovídá za škodu, kterou způsobil jinému provozní činností“. Nesprávný je podle názoru dovolatelky i závěr odvolacího soudu, že nedošlo k promlčení uplatněného nároku na náhradu škody v tříleté promlčecí době, neboť žádný právní předpis nestanoví, že by tato doba běžela ode dne, ke kterému bylo provedeno vyčíslení škody za určité období. To podle dovolatelky platí i v případě, že právní norma stanoví, že se škoda vypočítává a vyčísľuje jako roční škoda, jako je tomu u vyhlášky č.

55/1999 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích, či u dříve platné vyhlášky č. 81/1996 Sb., a tím spíše i v případě, kdy povinnost provádět výpočet náhrad škod způsobených na lesích exhalacemi ročně stanoví toliko Pokyny MLVH ČSR ze dne 4. 6. 1986 pro výpočet náhrad za poškozování lesů uveřejněné ve Věstníku MLVH ČSR č. 13/1986, dopadající na předmětné období roku 1992, které nejsou obecně závazným předpisem. Jestliže v daném případě začalo docházet k poškozování lesů imisemi produkoványmi žalovanou již od 1. 1. 1992 a trvalo-li po celý rok 1992, jednalo se o objektivní právní skutečnost trvající povahy, a proto nelze dospět k jinému závěru, než že událost, z níž vznikla škoda za rok 1992, započala 1. 1. 1992; proto běh objektivní promlčecí lhůty počal již 1. 1. 1992. Datum, ke kterému je sumarizována škoda vzniklá za určité období, nelze proto ztotožnit se dnem, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla. Nárok žalobce byl proto již ke dni podání žaloby promlčen, vyjma škody způsobené imisemi produkoványmi žalovanou dne 31. 12. 1992 a později. Nesprávně též odvolací soud při určení výše škody vycházel jen ze závěrů vyžádaného znaleckého posudku majíc za to, že žalovaná výši škody uznala, ačkoliv ji v průběhu řízení zpochybňovala, neboť některé zdroje znečištění zahrnuté do výpočtu v daném období již neprovozovala, resp. některé zdroje již byly odstaveny. Navrhla, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení.

Žalobce se ve svém písemném vyjádření k dovolání ztotožnil s rozsudkem odvolacího soudu a navrhl, aby dovolání žalované bylo odmítnuto.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) postupoval podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2001 a po přezkoumání věci dospěl k závěru, že dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu, které je podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přípustné, není důvodné, a proto je zamítl.

Z odůvodnění:

Podle § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (písm. a/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, který soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (písm. b/), jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení písm. b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (písm. c/).

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Z tohoto hlediska je přípustnost dovolání založena pro právní otázky, které jsou uplatněny v dovolání a které v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyly řešeny, tj. zda je dána aktivní věcná legitimace žalobce (státního podniku) k uplatnění nároku na náhradu škody vzniklou na lesních porostech, kterou exhalacemi způsobil stát, jenž je jejich vlastníkem, a dále k řešení otázky počátku běhu objektivní promlčecí doby v případě, že náhrada škody vzniklá na lesních porostech exhalacemi je uplatněna za období kalendářního roku.

Nesprávné právní posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. může spočívat v tom, že soud na správně zjištěný skutkový stav věci aplikoval nesprávný právní předpis nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil.

Věcnou legitimací je stav vyplývající z hmotného práva. Případný nedostatek aktivní věcné legitimace

znamená, že podle hmotněprávních předpisů není žalobce subjektem tvrzeného práva a jeho žaloba nemůže být proto úspěšná.

Dovolatelka zpochybňuje závěr odvolacího soudu o aktivní věcné legitimaci žalobce ve sporu námitkou, že v daném případě je dána totožnost škůdce a poškozeného, neboť stát, který je žalován, je vlastníkem lesních porostů poškozených imisemi, a žalobce – státní podnik, je subjektem, který byl ze zákona pověřen toliko správou lesů ve vlastnictví státu.

Vzhledem k tomu, že žalobce v dané věci uplatnil nárok na náhradu škody, která mu vznikla na lesních porostech v roce 1992, je při posuzování tohoto nároku třeba vycházet z právních předpisů v té době platných, tj. ze zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, ve znění zákona č. 221/1991 Sb., ze zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění zákona č. 92/1991 Sb., a dále z vyhlášky č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, jak soudy obou stupňů správně dovodily.

Podle § 10 odst. 1 zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, ve znění zákona č. 221/1991 Sb., každý je povinen dbát, aby nedocházelo k poškozování lesního fondu, jakož i objektů a zařízení na lesních pozemcích, sloužících lesnímu hospodářství. Podle odst. 2 tohoto ustanovení dojde-li k poškození (odstavec 1), je ten, kdo je způsobil, povinen uvést dotčená místa do původního stavu. Nestane-li se tak, zejména není-li to možné nebo hospodářsky účelné, je povinen poskytnout poškozenému náhradu podle předpisů o náhradě škody.

Podle § 11 odst. 1 citovaného zákona lesní fond, který je ve státním vlastnictví (lesní národní majetek), spravují státní organizace lesního hospodářství, řízené ústředním orgánem státní správy lesního hospodářství republiky.

Podle § 5 odst. 1 zákona č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění zákona č. 92/1991 Sb., podnik je právnickou osobou; vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.

Podle § 6 odst. 1 citovaného zákona podnik hospodaří s věcmi a majetkovými právy, svěřenými mu při jeho založení, a dále s věcmi a majetkovými právy nabytými v průběhu jeho podnikání. Věci, s nimiž podnik hospodaří, jsou ve státním vlastnictví. Podle odst. 2 tohoto ustanovení podnik má právo majetek, se kterým hospodaří, držet, užívat jej a nakládat s ním v souladu s právními předpisy. Majetek může být podniku odňat pouze v případech a za podmínek stanovených zákonem.

Podle § 6 vyhlášky č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, mezi základní povinnosti organizací hospodařících s národním majetkem patří podle písm. c) tohoto ustanovení mimo jiné využívat právní prostředky k ochraně národního majetku, chránit právo hospodaření s národním majetkem proti neoprávněným zásahům, včas uplatňovat právo na náhradu škody proti těm, kdo za škodu odpovídají.

Podle § 420a odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobí jinému provozní činností. Podle odst. 2 písm. b) tohoto ustanovení škoda je způsobena provozní činností, je-li způsobena fyzikálními, chemickými, popř. biologickými vlivy na provozu okolí.

Jestliže, jak bylo řečeno, vykonával žalobce jako státní podnik právo hospodaření k lesům podle zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, ve znění zákona č. 221/1991 Sb., pak v souladu se zákonem č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění zákona č. 92/1991 Sb., vykonával (svým jménem) – v rozsahu vymezeném těmito zákony – i práva vlastníka (srov. oprávnění majetek držet a užívat, resp. s ním nakládat). Stát tedy byl vlastníkem lesních porostů, žalobce však uvedená oprávnění, jež jinak přísluší vlastníku, vykonával, a to svým jménem. Z tohoto plyne, že žalobce, který vykonával právo hospodaření s lesním národním majetkem – s lesním půdním fondem a lesními porosty a který tvrdí,

že na tomto majetku byla státem způsobena škoda imisemi, je ve vztahu ke státu subjektem relevantního hmotněprávního vztahu, jehož obsahem jsou práva a povinnosti vycházející z úpravy náhrady škody proti těm, kdo za škodu odpovídají, tedy i proti státu.

Nelze proto než uzavřít, že žalobce jako státní podnik vykonávající právo hospodaření k lesům (s lesním národním majetkem) je aktivně věcně legitimován k uplatnění nároku na náhradu škody způsobenou imisemi na lesním půdním fondu a na lesních porostech (§ 420a obč. zák.), a to i proti státu, který škodu způsobil; i za stavu, kdy stát je vlastníkem lesů, nejde v případě jejich poškození státem o totožnost škůdce a poškozeného, jak dovolatelka nesprávně namítá.

Podle § 100 odst. 1 obč. zák. právo se promlčí, jestliže nebylo vykonáno v době v tomto zákoně stanovené (§ 101 až 110). K promlčení soud přihlédne jen k námitce dlužníka. Dovolá-li se dlužník promlčení, nelze promlčené právo věřiteli přiznat.

Podle § 106 odst. 1 obč. zák. právo na náhradu škody se promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Podle odstavce druhého tohoto ustanovení platí, že nejpozději se právo na náhradu škody promlčí za tři roky, a jde-li o škodu způsobenou úmyslně, za deset let ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla; to neplatí, jde-li o škodu na zdraví.

Žalobce v posuzované věci uplatnil nárok na náhradu škody za poškození lesních porostů za kalendářní rok 1992 (jak mu to ukládají Pokyny MLVH ČSR pro výpočet náhrad za poškozování lesů ze dne 4. 6. 1986, uveřejněné ve Věstníku MLVH ČSR dne 1. 7. 1986, z nichž vyplývá, že náhrady škod u chronického poškozování, např. imisemi, se vyčísľují a uplatňují vždy jen za uplynulý rok).

S názorem dovolatelky, že za stavu, kdy k poškozování lesů imisemi produkovány žalovanou začalo docházet od 1. 1. 1992 a trvalo po celý rok 1992, započal běh objektivní promlčecí doby dne 1. 1. 1992, nelze souhlasit. Pojem událost, z níž škoda vznikla, ve smyslu citovaného ustanovení § 106 odst. 2 obč. zák. totiž zahrnuje nejen protiprávní úkon či právně kvalifikovanou událost, které vedly ke vzniku škody, ale i vznik škody samotné (srov. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 1990, sp. zn. 1 Cz 20/90). Pokud by se ztotožnila událost, z níž škoda vznikla ve smyslu ustanovení § 106 odst. 2 obč. zák., pouze s protiprávním úkonem či událostí, vyvolávající škodu (protiprávní stav), jak dovolatelka namítá, mohla by začít promlčecí doba běžet dříve, než vznikla škoda, škoda by mohla vzniknout až po uplynutí objektivní promlčecí doby, nebo by nemusela vzniknout vůbec. Takový výklad je proto nepřijatelný. K imisím sice začalo v kalendářním roce 1992 docházet od 1. 1. 1992, avšak toho dne ještě škoda na lesních porostech nevznikla, neboť působení emisí se projeví až po určité době.

Protože k poškozování lesních porostů imisemi dochází již řadu let a též s ohledem na vědecké poznatky o působení exhalací na lesní porosty nelze za událost, z níž škoda opakovaným chronickým poškozováním lesních porostů imisemi vznikla, považovat každodenní působení exhalací na lesní porosty, nýbrž výsledek tohoto působení za určitý časový úsek, v němž se projevilo.

Vzhledem k technickým možnostem při zjišťování jejich následků a stanovení jejich rozsahu lze proto za přiměřené a optimální období, v němž se působení škodlivých vlivů exhalací na lesních porostech projevilo (tzv. Gausův matematický model, který vychází z průměrných ročních ukazatelů a hodnot – srov. znalecký posudek znalce prof. M.), považovat – v souladu s Pokyny MLVH ČSR pro výpočet náhrad za poškozování lesů ze dne 4. 6. 1986, uveřejněné ve Věstníku MLVH ČSR dne 1. 7. 1986 – období jednoho kalendářního roku; stejnou úpravu v tomto směru obsahují i pozdější právní předpisy o výpočtu náhrad za poškozování lesů, na něž žalovaná v dovolání poukazuje.

Byla-li v daném případě žaloba, jíž byl nárok na náhradu škody na lesních porostech za rok 1992

uplatněn, podána dne 29. 12. 1995, stalo se tak před uplynutím tříleté objektivní promlčecí doby, která počala běžet od 1. 1. 1993.

Z uvedeného vyplývá, že dovolání, podané z důvodu nesprávného právního posouzení aktivní věcné legitimace žalobce ve sporu a počátku běhu objektivní promlčecí doby, není důvodné, neboť odvolací soud posoudil tyto otázky v souladu s tím, co bylo shora uvedeno. Dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. není tedy naplněn.

Při rozhodování o výši škody vyšel odvolací soud ze závěrů znaleckého posudku a s přihlédnutím k výsledkům provedeného dokazování přiznal žalobci náhradu škody ve výši odpovídající účasti provozní činnosti žalované na výsledné škodě způsobené více škůdci, jak ji stanovil znalec na základě matematického modelu. Výhrady dovolatelky proti správnosti údajů, s nimiž pracuje znalecký posudek, pak ovšem nesměřují proti správnosti právního posouzení věci, nýbrž se jedná o námitku týkající se zjišťování skutkového stavu věci, tedy o dovolací důvod podle § 241a odst. 3 o. s. ř.

Nejvyšší soud proto dovolání žalované zamítl (§ 243b odst. 2 o. s. ř.).

O náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi účastníky a vůči státu rozhoduje soud usnesením (§ 167 odst. 1 o. s. ř.). Rozhoduje-li soud ve věci samé, rozhoduje rozsudkem (§ 152 odst. 1, věta první, o. s. ř.), do něhož pojme i výroky o nákladech řízení. Tím však neztrácí tato část výroku jeho rozhodnutí povahu usnesení. To platí i v řízení odvolacím (§ 211 o. s. ř.).

Dovolání proti výroku o nákladech řízení zákon nepřipouští (§ 238, § 238a a 239 o. s. ř.).

Nejvyšší soud proto dovolání žalované, pokud směřovalo proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž tento soud rozhodl o náhradě nákladů řízení podle § 243b odst. 5, věty první, a § 218 písm. c) o. s. ř. odmítl.